

*"Den, der tror, han er stor og rig,
Han har Gud og Himmeriget. /
Den, der tror, han er lille og fattig,
Han råber kun: Herre forbarm dig!"*

Regnskabet, København,
i marts 1849.

Når et land er lille, er selvfølgelig i alle forhold proportionerne små i det lille land. Således litterært; honoraret og alt, hvad dertil hører, vil kun være ubetydeligt; det at være forfatter – når man da ikke er digter, og så igen dramatisk, eller man skriver lærebøger eller på anden måde er forfatter i forhold til en embedsstilling – omtrent den dårligst aflagte, den mindst betryggede, for så vidt den utaknemeligste ansættelse.

Lever der nu en enkelt, som er i besiddelse af evnen til at kunne være forfatter, er han desuden så lykkelig at have nogen formue, så bliver han da forfatter, noget nær for egen regning. Dette er imidlertid ganske i sin orden, derom er intet videre at sige; således skal den enkelte i gerning elske sin ide, det folk han tilhører, den sag han tjener, det

Den tyske forfatter Gerhard Tersteegen (1697-1769), der har skrevet det viste citat. Det er fra hans digt "Stimme aus dem Heiligthum" og lyder på tysk: "Wer glaubet, der ist groß und reich / Er hat gott und das himmelreich / Wer glaubet, der ist klein und arm / Er schreiet nur: Herr dich erbarm!"

sprog han, som forfatter,

har den ære at skrive.

Det vil også ske således, hvor der er samdrægtighed mellem den enkelte og folket, hvilket så igen, i det givne tilfælde, vil være en smule skønsomt mod denne enkelte. Om det modsatte heraf på nogen måde skulle have været mit tilfælde, om jeg af nogen eller af nogle skulle være blevet behandlet uskønsomt: Det vedkommer jo egentlig ikke mig, men ret egentlig dem og bliver deres sag. Hvad der derimod vedkommer mig, og hvad der er mig så kært, at det vedkommer mig, er at skulle og burde takke for, hvad gunst og velvilje og imødekommenhed og påskønnelse der, i almindelighed eller af de enkelte særlig, er blevet mig bevist.

Den bevægelse forfatterskabet beskriver er: Fra "digteren", fra det æstetiske, fra "filosoffen", fra det spekulative til antydningen af den mest inderlige bestemmelse i det kristelige: Fra den pseudonyme "Enten-Eller" gennem "Afsluttende uvidenskabelig efterskrift", med mit navn som udgiver, til "Taler ved altergangen om fredagen*"), af hvilke de to var holdt i Frue Kirke, i oktober 1849.

*) Senere er der dog kommet et nyt pseudonym: Anti-Climacus. Men just at det er et pseudonym betyder, hvad også navnet, Anti-Climacus, antyder, at han er, omvendt, standsende. Hele den tidligere pseudonymitet er lavere end "den opbyggelige forfatter"; det nye pseudonym er en højere pseudonymitet. Dog således "standses" der jo: Der udvises et højere, hvilket just tvinger mig tilbage indenfor min grænse, dømmende mig, at mit liv ikke svarer til så høj en fordring, og at altså meddelelsen er et digterisk. Og lidt tidligere udkom i samme år en lille bog: "To etisk-religiøse små-afhandlinger" af H. H. Betydningen af denne lille bog (der ikke så meget forholder sig i forfatterskabet som

totalt til forfatterskabet, og af den grund også var anonym, for ganske at holdes udenfor) er ikke så let at angive uden at gå ind på det hele. Den er som et sømærke, efter hvilket der styres, vel at mærke, således, at den styrende forstår, at han just skal holde sig på en vis afstand derfra. Den definerer forfatter-skabets grænse. "Forskellen mellem et geni og en apostel" (afhandling nummer 2) er: "Geniet er uden myndighed". Men just fordi geniet, som sådant, er uden myndighed, har det heller ikke den sidste koncentration i sig, der giver kraft og berettigelse til at accentuere i retning af: "At lade sig slå ihjel for sandheden" (afhandling nummer 1). Geniet, som sådant, bliver i en refleksion. Dette er igen mit hele forfatterskabs kategori: At gøre opmærksom på det religiøse, det kristelige – men "uden myndighed". Og endelig for at tage end det mindste med er senere udkommet "Liljen på marken og fuglen under himlen", tre gudelige taler, som afgav følgeskabet til andet oplag af "Enten-Eller" og "Ypperstepræsten - Tolderen - Synderinden", "Tre taler ved altergangen om fredagen", der afgav følgeskabet til Anti-Climacus' "Sygdommen til Døden", to småskrifter, der begge i forordet gentager hint første forord, forordet til to opbyggelige taler 1843.

Denne bevægelse er tilbagelagt eller beskrevet i et åndedrag, om jeg så tør sige, så forfatterskabet, totalt betragtet, er religiøst fra først til sidst, noget enhver, der kan se, når han vil se, også må se. Og som den naturkyndige på trådenes krydsning i spindet straks kender, hvilket kunstforstandigt lille dyr det er, hvis spind det er: Således